

6-SHO'BA: MTT TARBIYALANUVCHILARINI RIVOJLANISHIDA JISMONIY MASHG'ULOTLARINING O'RNINI VA AHAMIYATI

IMKONIYATI CHEKLANGAN MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI JISMONIY TARBIYALASHDA TABAQALASHTIRILGAN YONDASHUV

10.53885/edinres.2022.84.48.103

Murodov Farxat Muxmudjonovich

O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport Universiteti o'qituvchisi:

O'zbekiston Chirchiq. muradovfarhat1@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur tezisdagi imkoniyati cheklangan maktabgacha yoshdagi bolalarni jismoniy tarbiyalashda tabaqalashtirilgan yondashuv bo'yicha keng ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar. Mashg'ulot, jismoniy tayyorgarlik, tabaqalashtirilgan yondashuv, tahlil.

Аннотация. В данном тезисе представлена обширная информация о дифференцированном подходе к физическому воспитанию детей дошкольного возраста с ограниченными возможностями здоровья.

Ключевые слова. Занятие, физическая подготовка, дифференцированный подход, анализ.

Annotation. This thesis provides extensive information about a differentiated approach to the physical education of preschool children with disabilities.

Keywords. Training, physical training, differentiated approach, analysis.

Mavzuning dolzarbligi. Imkoniyati cheklangan maktabgacha yoshdagi bolalarni jismoniy tarbiyalashda tabaqalashtirilgan yondashuvni qo'llash xususiyatlarini pedagog va yo'riqchilar yaxshi biladilar ammo, alohida yondashuv asosida tayyorlash ishlarini tizimli asosda hamisha ham olib bormaydilar. Buning natijasi sifatida, imkoniyati cheklangan maktabgacha yoshdagi bolalarni xususiyatlariga mos jismoniy tayyor bo'lmasliklariga olib boruvchi sabablardan biri bo'lib, ushbu mavzuning dolzarb ekanligini ko'rsatib beradi [1,2].

Tadqiqotning maqsadi. Imkoniyati cheklangan maktabgacha yoshdagi bolalarni jismoniy tarbiyalashda tabaqalashtirilgan yondashuvni o'rganish va tahlil qilish.

Tadqiqotning vazifalari. Tadqiqot oldiga qo'yilgan maqsaddan kelib quyidagi vazifalar hal etildi;

- imkoniyati cheklangan maktabgacha yoshdagi bolalarni jismoniy tarbiyalashda tabaqalashtirilgan yondashuv bo'yicha ilmiy - uslubiy adabiyotlarni o'rganish va tahlil qilish;

- imkoniyati cheklangan maktabgacha yoshdagi bolalarni jismoniy tarbiyalashda tabaqalashtirilgan yondashuvni tavsifini yoritib berish.

Tadqiqotning uslublari. Tadqiqot jarayonida, nazariy tahlil va umumlashtirish, pedagogik kuzatuv hamda matematik - statistik uslublardan foydalanildi.

Tadqiqotning muhokamasi. Imkoniyati cheklangan bolalarning motor sohasining asosiy buzilishi aniqlandi – bu harakatlar koordinatsiyasi buzilishi ham oddiy, ham murakkab harakatlar bolalarda qiyinchilik tug'diradi: bu holatlarga, aniqlik kiritishimiz kerak har qanday harakat yoki holatni takrorlash, boshqasida - masofani ko'z bilan chamalay olish va kerakli nishonga, uchinchisida - sakrashni o'lchash va bajarish, to'rtinchisida – aniq berilgan harakat ritmini takrorlash. Ularning har biri muvofiqlashgan bo'lishi kerak: fazodagi tana bo'g'inlari harakatlarining ketma -ketligi va bir vaqtning o'zida kombinatsiyasi vaqti, ma'lum harakati, traektoriyasi, amplituda, ritm va boshqa xususiyatlari bir nuqtada bir maqsadda harakatni ta'minlay olishi kerak. Biroq, turli darajadagi miya tuzilmalariga organik shikastlanish tufayli, tartibga solish va ijro etuvchi organlar o'rtasidagi nomuvofiqlik, zaif sezgi afferentatsiya, barcha xususiyatlarni boshqarib, bir vaqtning o'zida Imkoniyati cheklangan bolalarni qobiliyatsiz bir individga aylantiradi.

KTMMTM (ko'p tarmoqli maxsus maktabgacha ta'lim muassasasi) dasturida o'rin olgan jismoniy tarbiya mashg'uloti jismoniy tarbiya tamoyillariga muvofiq: xususan, bosqichma –bosqichlik va tizimlilik tamoyillari qulaylik zarur harakat ko'nikmalari va malakalarini yetarlicha o'zlashtirishga, jismoniy sifatlarning rivojlanish darajasini oshirishga imkon beradi.

Jahon maktabgacha ta'lim tizimi, uzluksiz ta'lim tizimining birlamchi tarkibiy qismi sifatida, bola shaxsi rivojlanishining asosiy poydevorini yaratishni ta'minlashga qaratilmoqda. Turli mamlakatlarning maktabgacha ta'lim tizimi ta'lim va tarbiyaning mazmunini, shakllarini, harakatlarini va usullarini aniqlash bilan bog'liq umumiy muammolarni hal qilishga intilmoqda. Maktabgacha yoshdagi bolalarning jismoniy tarbiyasi umumiy ta'lim - tarbiya tizimida alohida o'rin tutadi, uning asosiy vazifasi - bolalarning barkamol rivojlanishini ta'minlash, sog'lom, jismonan rivojlangan va mukammal bolani tarbiyalash hisoblanadi. Maktabgacha ta'lim tizimiga yangicha yondashuvlar, yangi turdagi va tipdagi

Hozirgi taraqqiyot bosqichida jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil qilishning istiqbollari: muammo va yechimlar. Xalqaro miqyosidagi ilmiy amaliy-anjuman. 2022 yil 28-29 aprel

masalalarning paydo bo'lishi, bu sohada ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirishni, innovatsion dasturlar va loihalarni yaratishni talab qilmoqda.

Nozologik guruhlarning xilma -xilligi tufayli ularning kengligi yosh oralig'i (maktabgacha, maktab, yosh, yetuk, qariyalar), barcha toifalar haqida ilmiy ma'lumotlarning etishmasligi yosh nuqtai nazaridan nogiron, maktabgacha va maktab yoshi - ta'lim uchun eng moslashuvchan va tarbiya, shaxsiyatni shakllantirish, o'z sog'lig'iga ongli munosabatni shakllantirish va sog'lom turmush tarzini joriy etish bilan bog'liq bo'lgan hayotning eng uyushgan davri.

Harakat, aqliy, hissiy buzilishlar har xil sabablarga, vaqtga, shikastlanish darajasiga, qo'shma kasalliklarga, ikkilamchi og'ishlarga, har xil darajadagi sog'liq va farovonlikka ega bo'lib, bu imkoniyati cheklangan bolalarning motor faolligini cheklaydi va tanlashda individual va tabaqalashtirilgan yondashuvni talab qiladi. harakatlar, usullar, moslashuvning tashkiliy shakllarini taqazo etadi.

Tabaqalashtirilgan yondashuv, ushbu toifadagi bolalarning ta'lim, tarbiya, jismoniy, aqliy, shaxsiy rivojlanishi bilan bog'liq tuzatish, kompensatsion, profilaktik vazifalarni shakllantirish va hal qilishga qaratiladi.

Pedagogik jarayonni tuzish uchun: didaktik chiziqlarni aniqlash, ta'lim faoliyati muammolarini belgilash va hal qilish, rivojlanishining nuqsonlari bo'lgan bolalarning sog'lig'i, jismoniy, aqliy va shaxsiy xususiyatlarini bilish kerak, chunki ularning xususiyatlari. Pedagogik ta'sir ob'ekti - bu har qanday o'quv jarayonining boshlang'ich shartidir.

Bu bolalarning toifasi nozologiya, yoshi, nuqsonning og'irligi va tuzilishi, uning paydo bo'lish vaqti, kasallikning sabablari va tabiati, tibbiy prognoz, qo'shma kasalliklarning mavjudligi va ikkilamchi og'ishlarga ko'ra juda xilma -xildir, somatik salomatlik holati, jismoniy rivojlanish va jismoniy tayyorgarlik darajasi va boshqalar.

Mamlakatimizda maktabgacha yoshdagi bolalar tarbiyasida eng asosiy bo'g'in hisoblangan maktabgacha ta'lim tizimining jamiyatimiz hayotidagi o'rni va ahamiyatini e'tiborga olib, Maktabgacha ta'lim vazirligi tashkil etildi. Maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, xorijiy tajribalardan foydalangan holda ta'lim-tarbiya sifatini yuqori darajaga olib chiqish, tizimda innovatsion faoliyatni qo'llab quvvatlash, sohada xususiy ta'lim tashkilotlarini rivojlanishiga imkoniyatlar yaratildi [1]. Maktabgacha ta'lim sohasida yangi me'yoriy hujjatlar ta'lim-tarbiya jarayoniga tatbiq etildi. Jumladan Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari asosida "Ilk qadam" Davlat o'quv dasturi, har bir guruh kesimida dasturga muvofiq markazlar faoliyati tartibga solinib, faoliyat takomillashtirildi.

Maktabgacha ta'lim to'g'risidagi yangi qonun bilan alohida ehtiyojga ega bo'lgan bolalar uchun mo'ljallangan ta'lim faoliyati, ota-onalar bilan hamkorlik, maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim berishda kompetensiyaviy yondashuvlar asosida ta'lim-tarbiya jarayonlarini tashkillashtirishga imkoniyat yaratildi. Shu kabi dolzarb vazifalarni hal etish, jumladan, maktabgacha ta'lim vazirligi tizimida faoliyat yuritayotgan jismoniy tarbiya yo'riqchilarining kasbiy malakalarini oshirish maqsadida o'quv qo'llanma va dastur ishlab chiqish zaruriyati bilan ushbu mavzuni tadqiq etish vazifalari ishlab chiqildi.

Xulosa. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016 yil 29 dekabrda 2707-son "2017-2021 yillarga mo'ljallangan maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora tadbirlari to'g'risida"gi Qarori, 2017 yil 9 sentabrda 3261-son "Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan isloh qilish chora tadbirlari to'g'risida"gi Qarori, 2017 yil 30 sentabrda 5198-son "Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2018 yil 5 aprelda PQ-3651-sonli "Maktabgacha ta'lim tizimini yanada rag'batlantirish va rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2018 yil 30 sentyabrda 3955-sonli "Maktabgacha ta'lim tizimini boshqarishni takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarorlarining qabul-qilinishi [1,2,3,4,5] hamda mazkur sohaga tegishli me'yoriy huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda ushbu tadqiqot ma'lumotlari, muayyan darajada xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning 2016 yil 29 dekabrda PQ-2707-son "2017 – 2021 yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning 2017 yil 30 sentyabrda PQ-3305-son "O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi Qarori.

Hozirgi taraqqiyot bosqichida jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil qilishning istiqbollari: muammo va yechimlar. Xalqaro miqyosidagi ilmiy amaliy-anjuman. 2022 yil 28-29 aprel

4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning 2017 yil 30 sentyabrdagi "Maktabgacha ta'lim tizimi boshkaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 5198-sonli Farmoni.

5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2018 yil 5 apreldagi PQ-3651-sonli "Maktabgacha ta'lim tizimini yanada rag'batlantirish va rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori.

6. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2018 yil 30 sentyabrdagi 3955-sonli "Maktabgacha ta'lim tizimini boshqarishni takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori.

1. Karomatovich I. A. PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT OF YOUNG TEAM ATHLETES //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2022. – T. 3. – №. 02. – C. 1011-1016.

2. Ibragimov A. K. DEVELOPING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF TEACHERS AS A PEDAGOGICAL PROBLEM //E-Conference Globe. – 2021. – C. 333-338.

3. Karomatovich I. A. METHODS OF TEACHING CHILDREN FOR MOVEMENT ACTIVITIES IN THE PROCESS OF PHYSICAL EDUCATION //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2022. – T. 3. – №. 1. – C. 242-249.

4. Ibragimov A. K. Catalog of training tasks for training special endurance of young girl handball players. *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal*. Year: 2020, Volume: 10, Issue: 11. P: 486-492. DOI: 10.5958/2249-7137.2020. 01410. X.

5. Narzullayev, Farrux. "Qizlar sporti yo'nalishi bo'yicha tahsil olayotgan qizlarning yengil atletika darslarida kuch siaftlarini rivojlantirishning pedagogik asoslari." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)* 1.1 (2020).

6. Ashrapovich, N. F. (2021). Determination of physical development of primary school students through national movement games. *Middle European Scientific Bulletin*, 11.

7. Ashrapovich, N. F. (2022). FORMS OF CONTROL OVER THE PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL ACTIVITY OF THE TRAINER AND ITS PEDAGOGICAL SIGNIFICANCE. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(1), 372-379.

8. Narzullayev, Farrux Ashrapovich, and Dinara Olimovna Begimkulova. "Sport psixodiagnostikasi fanini o'qitishda ta'lim texnologiyalardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari." *Science and Education* 3.4 (2022): 1724-1730.

9. Nematovich K. S. Abdueva Sitorabonu Savriddin kizi, Fatullayeva Muazzam Azimovna, Kurbanov Shukhrat Kuldoshevich. Using of innovation terms in physical education and sport lessons and their social and educational features //Journal of Critical Reviews. doi. – T. 10. – C. 470-471.

10. Abdueva S. S. Q. Determining the speed and strength of 14-15 year old handball players in jumping //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2020. – T. 10. – №. 11. – C. 1212-1220.

11. Abdueva S. S., Khurbonov S., Sabirova N. Evolution of physical performance and techniques of handball girls aged 11-12 //International Journal of Advanced Research in Science, Engineering and Technology (IJARSET). – 2019.

12. Abdueva S. S. Activities that increase children's interest in the sport of handball //Innovatsionnoerazvitienauki I obrozovaniemejdunarodnayanauchno-prakticheskayakonferensiya. – 2020.

13. Rasulovna S. N. THE PLACE OF PHYSICAL TRAINING AND SPORTS IN THE LIFE OF SCHOOL STUDENTS //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2021. – T. 2. – №. 04. – C. 306-312.

14. Усмонов, Ш. Х., Самадов, С. С., & Фармонов, А. Ч. (2021). Физкультурно-спортивные интересы и мотивационные установки студентов. *Вопросы науки и образования*, (4), 129.

15. Xujamurodovich, U. S. (2022). CORRECTIONS IN JUMPING IN THE DEFENSIVE BLOCK AGAINST AN OPPONENT IN VOLLEYBALL. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(1), 442-450.

16. Azimovna F. M. The quality assessment technology and development techniques in volleyball players //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2021. – T. 2. – №. 04. – C. 242-248.

17. Azimovna F. M. et al. Educational importance of physical education, sports and health measures in higher educational institutions //E-Conference Globe. – 2021. – C. 321-325.

Hozirgi taraqqiyot bosqichida jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil qilishning istiqbollari: muammo va yechimlar. Xalqaro miqyosidagi ilmiy amaliy-anjuman. 2022 yil 28-29 aprel

18. Akmalovich, Dustov Bakhtiyor. "Acmeological peaks of a sports teacher and coach." *Middle European Scientific Bulletin* 11 (2021).
19. Akmalovich, D. B. (2020). Organization of independent work of students in the process of physical education. *Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR)*, 9(11), 120-123.
20. Safarova Rokhat G. Ways and factors of optimization of the content of general secondary education in today's world // *Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития*. 2012. №2 (eng). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ways-and-factors-of-optimization-of-the-content-of-general-secondary-education-in-today-s-world> (дата обращения: 09.05.2022).
21. Мухитдинова Н.М. Абитова Ж.Р. Механизмы интеллектуального развития дошкольников с помощью физических занятий // *Проблемы педагогики*. - 2020- № 3 (48) с 79-81
22. Мухитдинова Н.М. Методология физических упражнений и игр в дошкольных образовательных организациях // *Проблемы науки*-2020-№9 (57) с 81-83
23. Мухитдинова Н.М. Эшов Э. Improvement of psychology and pedagogical process on physical training // *Intellectual Archive* 2018 с 93-96
24. Djurayeva Maxasti Zokirqizi "The emotion training system for atudents of preschool education for sports gymnastics sports competitions" 88-101 betlar. *International Journal of Advanced Research in Monagement and Social Sciences*. Vol.1 №2 February 2022
25. Джураева Махасты Зокировна "Характеристика эмоционально –волевой готовности личности к спортивной деятельности" 169-171 betlar. Россия-Таджикистан –Узбекистан. молодежь и развитие духовной культуры общества: актуальные проблемы и перспективы их решения. 22апреля 2022г.
26. Маъмуров Б. Б. Бўлажак ўқитувчиларни шахсга йўналтирилган таълим-тарбия жараёнини лойиҳалашга тайёрлашда қўлланиладиган тамойиллар. Современное образование (Узбекистан), 2017. <https://cyberleninka.ru/article/n/b-lazhak-ityuvchilarni-shahsga-y-naltirilgan-talim-tarbiya-zharayonini-loyi-alashga-tayyorlashda-llaniladigan-tamoyillar>
27. Mamurov B. B. The Need to Prepare Future Teachers to Design a Student-Centered Educational Process. *Eastern European Scientific Journal*, 2017. <http://journale.auris-verlag.de/index.php/EESJ/article/viewFile/600/596>
28. Мамуров Б.Б., Махмудов М.Х. Акмеологическая составляющая образовательной культуры учителя. философские и методологические. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=36679921>